

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:

десетог, двадесетог и последњег дана
свакога месеца на табаку и по.

ПРЕТПЛАТНА ЦЕНА:

на годну 4 фр., на по год. 2 фр., на три
мес. 1 ф. Рукописи се не враћају

ЖИВОТНА ТОПЛОТА.

(УЛЕ.)

Од вајкада била је увек зима слика смрти. Мрзли њен задај претвара цели живи створ у неми гроб. Тад људи приону тешње један уз другог, ватру прећу у пећи, да би се одржао сужени круг породична живота. Тад се рађа силна чежња за милим летом. А већ први топлији сунчев зрак измамљује не само цветак изпод покроба снежаног, већ и човек не може да одоли, да не потече ван, у природу, која се почиње будити. Страшним сликама припочиње примнива ледене пределе полова, — суморан, безвољан, мртви, богаљазти свет. А усхићено лете нам мисли топлом пределу тропа, рају земаљском, де се и папрати и травке дижу до висине шума, де стотине биљака из циглог једног дрвета ничу, а цвет и плод њиов блиста се у угаситом зеленилу шушњасту му огранака, де живот своју највишу победу слави у шарним бојама инсекта и тица, у огромним облицима дебелокожаца, у опругој снази грабљиви зверова.

Тако је човек од памтивека скопчаво живот за топлоту, а староме свету била је она стварајућа праснага света. У крилу земљином лежала је средсредна ватра, и земља сама била је огњиште богова. Весталине у храму Вестином чувале су Римљанима свети огањ, побожним чувством палише Немци своје иванске ватре, Словени своје кресове.

Појетски језик и данас од огња узајмљује слике снажнога живота. Он говори о жару љубави, о топлоти осећања, о пламену страсти. Младић гори за девојком, говорник пали срца слушаоцима. Де човек оладне према светињи, према истини, према отачбини и правди, ту малакше снага, ту нестаје делања.

Као и природа, тако и мисли наше тесно везују топлоту и светлост. Ладна је светлост као варљива немањ, као фосфорско светлуцање смрти. Светлост ваља да пали, ваља да греје, дух треба да животвара. Кад из смешећег се ока одојчетовог проникне први зрачак светлости, он се огревајући спусти у срце мајчино. Љубавни поглед опште нам мајке — природе — на чијим се грудима одмарамо, ваља не само да разсветли ум наш, но и да огреје срца наша.

Ми говоримо о топлоти срца као што земља наша под зеленим кавадом скрива вечити огњени жар, тако и сваки човек има у себи огњиште, на коме букти пламен од колевке му до гроба. Топлота срца исконско је врело његовом животу.

Наука нам показује у сваком телу дремајућу топлоту, коју ваља само разбудити, па ће показати своју добротвору или опако бесну снагу. Удариш оцилом о кремен, па ево у мах си толико топлоте разбудио, да се усијају од кремена одбијени трунци. Нијел нам то још доста јасно, попрскајмо мало воде по негашеном кречу, — он ће се толико угрејати, да га ни руком дирнути не смеш. Ал креч није само упио воду као какав сунђер, вода и креч тешње су се спојили, сјединили су се. Метали се усијају под чекићем, звона се загреју кад дуго звоне и т. д. Тако се под трењем, притиском, ударом развија топлота свуде, у сваком телу, буди ваздушном, буди тврдом.

Ми изводимо обичну нашу топлоту згарањем. Ту се сбива оно исто што и при гашењу креча. Већина наши горива састоји се из угљика (Carbon) и водика (Hydrogen), они увуку у себе кисик (Oxygen) из ваздуха, па се растворе у угљену киселину и воду. То ми зовемо химичним процесом; и таки су нам познати још много, што нам и свакидањи живот пред очи износи. Видимо де биљне и животињске материје труну, продукти њивог врења дају нам пиво, вино, оцат (сирће). При трулењу, као и при врењу, изводи се угљена киселина, онде на рачун кисика, што га у ваздуху има, овде на рачун кисика што га је у сладору (шећеру). И овде и онде развија се топлота, која се декад до 30° R., декад још и више дигне, толико, да се гомиле ђубрета и трула сена саме по себи запале. Зато можемо рећи, да је трулење и врење полако старање, и ако није скопчано са развијањем светлости, са ватром.

Какви химички процеси изводе унутарњу ватру нашег тела? Препитавањем нашег тела мења се наша рана многостручно, што се може упоредити са химичким процесом врења. Пљувачка, жељудни сок, сок утробне жлезде (панкреас) и црева начине (као неки квас) од скроби (штирак) сладор (шећер) и разтопе беланц и маст. Видимо даље при сваривању де се некоје честице ран

излучују и у трулеж прелазе. Друге се у крв протуре, па се доцније сгусну у чвршћу материју мишаца, сала и костију. На последак опажамо и други процес у животињском телу, који се не одмара никад од рођења до смрти, и уз који ми његов живот привезујемо, — а то је дисање.

Као што рибе живе на дну мора, тако живи и човек на дну једног ваздушног мора, које не сме оставити, ако му је живот мио. Ал као год што је по рибе од важности само оно мало ваздуха, што га вода има, и као што би риба мањкала у води, из које би ваздуха нестало, тако и за човечиј живот није нуждан цео ваздух што је око њега, но само један мали део ваздуха — кисик (Oxygen). Као што вода, код особени предисни органа у риба, служи томе, да разреди ваздух тако и душик (Azot) у ваздуху служи томе, да разреди, разблажи животварајући кисик. Зато је у 100 чести ваздуха само 21 чест кисика а 79 чести душика. Да је кисика или више или мање, подједнако би било шткодљиво по човечиј живот.

Тај ваздух удише човек на уста, који одатле кроз душњак и танке и најтање огранке његове иде у плућа (белу цигерицу). Плућа су две сунђерасте, опруге кесе, с једне и с друге стране од срца. Лева кеса или лево крило плућа увек је ужа од десне. Кроз плућну артерију утиче из десне коморе срца сва крв у плућа и ту долази са атмосферским ваздухом у (посредни) додир.

Кад погледимо површину попречно просеченог једног плућњег крила, опажамо на њој пуно округли или дугуљасти рупица, које су растављене не баш широким дуваром од фибрине субстанције, а нигде једна у другу не прелазе. Ове су рупе просеци меурасти тела, којима се завршују најтањи огранци душњака (бронхија), који су кроз сва плућа, као неко дрво, разгранати и зову се плућне ћеље (Lungenzellen). Оне су одвећ мале, у деце једва у попречнику 0.055—1.5. лин., у одрасли су веће (0.07) а у стари људи 0.1. линије.

Крв улази у плућа кроз плућне артерије, које се такође у мрежу ситни цевчица гранају. Из ови окрајни артерија излазе још тање гране, које к плућним ћељама иду и ту се размреже у најтање власне цевчице. Те мрежице разпростиру се по површини они плућни меурића, и ту бива кроз танану кожицу измена гасова. Кад је већ крв своју угљену киселину издала, а кисик примила, онда се мрежа власни цевчица стиче у крупније цеви, које се зову плућне вене, које воде крв у лево срце. Сад тек почиње крв, коју срце кроз артерије по целом телу тера, вршити свој задатак (да теле рани), и простире се кроз све ситније

огранке артерија на све стране, да може тело, кроз танку кожицу, усисати из крви што му је за обстанак нужно, док међутим оно, што му је излишно опет у крв улази и кроз вене опет левом срцу иде.

А каква се промена међутим у крви сбила? Ваздух, кога издишемо, разликује се од спољашњег по томе, што у њему има више угљене киселине и водине паре, а мање кисика, — сбило се полако старање. Пре се мислило да ово старање у плућама бива, ал се доказало, да у оној крви, која се из тела кроз вене враћа, која би, по пређашњем сватању, тек ишла да стори, да у њој много више угљене киселине има, но у артеријској крви, која је већ сгорела.

Даклем стварање угљене киселине мора да бива свуда по телу, а право огњиште не може бити на другом месту, него у власним цевчицама, које су свуда по телу разгранате.

Посмотримол боље те власне цевчице, видићемо да су одвећ узки канали од танане кожице, у попречнику $0.006 — 0.003''$. Оне се међу собом преплетају утичући једна у другу и тако чинећи међу собом мала, округла или ћошаста острва. Танушне ове власне цевчице имају на противположеним странама мала зрнца, која су од прилике $0.002''$ широка, а $0.004''$ дугачка. Ћељине језгре јесу управо заметци, из који се васцела органичка материја рађа и замењује. Ћељина језгра постаје по сјединењу више ванредно мали, лако покретни, елементни телашца, која се стварају у родној (*bildungs-fähig*) органичкој течности, заметној материји, бластемима. На спољашњу површину ћељини језгра брзо се навуче нека љуска, која се полако, као ћељина кесица, од језгре одљусне а празно место између ње и језгре изпуни се неком течношћу. Тако се створи животињска ћеља. Сад се стварају нове ћеље у старој и поред старе, које се преображају, пружају се у дужину или одебљају и тако постану разне ћељане тканине (*Zellgewebe*) животињског тела. И тако у власним цевчицама видимо изкон свеколике органичке материје. Овде у овим посредницима између вена и артерија сбијају се најзнатније промене при дисању и препитавању. Власне цевчице купе у цревном каналу питајућу материју. Оне преносе питајуће честице крви у масу окружујући и' органа, да накнаде што је изгубљено; оне увлаче употребљену материју у крв и одлучују је за бубреге, плувачкине жлезде, јетру и спољашњу кожу, које ће да и' из тела излуче. Власне цевчице плућа само примају кисик, да га после у мрежи власни цевчица, која је свуда по телу разпрострта, предаду органима, де се старење сбива, од кога продукт, угљена киселина и вода, опет се кроз плућа излучује.

(Свршиће се.)

САМСОН И ДЕЛИЛА.

ПЕСНИЧКА СТУДИЈА ИЗ СВЕТОГА ПИСМА

од Лазе Костића.

(Говорио о ковцерту Д. А. Славјанског сам песник.)

I.

„Ој Самсоне, мајчин дане,
 „Израиљев дични бране,
 „Мрзи, синко, Филишћане —
 „Филишћани мрзе нас!
 „Ал' не љуби, мој голубе,
 „Филишћанске тол'ко љубе!
 „Јача љубав него мраз!
 „Ал' и одкуд у ти груди,
 „Где мужевом отров суди
 „За жене им тол'ка слас?“

Тако мајка од милина
 Јуначкога кара сина,
 Дива свију јуначина;
 Дивак синак збори њој:
 „Зар мужеви? — Срам је рећи! —
 „Што их тисућ бега псећи
 „Од вилица магарећи
 „Кад замане синак твој?
 „То мужеви? То су жене!
 „Па зар жене против мене?
 „Кад с женама време губим
 „Волим с женом да се љубим,
 „Но с женама бити бој!

„Али за што Филишћанке,
 „Мамне, танке домишљанке?
 „Израиљке израјанке,
 „За што, сине, не би њи?
 „Узми Мару, имаш стада,
 „Од истока до запада:
 „Стадовита ј' оца њи!
 „Узми Сару, имаш злата,
 „А лепотом вреди млада
 „Филишћанске цуре три!“

„Израиљке? — Некад беше,
 „Док ме славе не понеше,
 „Не знајући своје сеше,
 „Просио сам једну ја.
 „Имала је једног чика,
 „Филишћанског најемника,
 „Чико њојзи боље зна:
 „Одведе је на преваре
 „Међу своје господаре —
 „Сад им ноћу уз пеаре
 „Место жишка лицем сја.

„Јест, ал' сада, Боже свети!
 „Кад ода ме туђин стрепи
 „Сада ме се свака лени!
 „Сад ме љубе, сад ме маре,
 „Сад ми нуде Саре, Маре, —
 „Понеаре! —
 „Филишћанке нису верне,
 „Ал' неверу љубим њину,
 „Јер је вера у својину
 „У рођено, у матерње. —
 „Па те чежње, тог снебива,
 „У јунаку што ужива,
 „А крвника опште среће
 „Отискује, мрзи, не ће!
 „Тог судара изобиља
 „Разиграни двеју сила
 „Од омразе, од омиља, —
 „Ох, Делила!

„Шта? Делила? —
 „Тако ли се зове вила
 „Што је срце сину моме, —
 „Зар са мноме
 „Поделила?“

„Да, Делила!“
 Одазва се витез млади,
 Те се руком
 По јуначку челу глади,
 Склопљени се маша већа,
 Као да се нечег сећа,
 Мучи муком.
 Ал' бадава руком крије
 Понос-чело и повије,
 Кад осећај сакрит' није,
 Из осмејка што се смије,
 Што с' из оти дивски груди
 У надиму тешком буди,
 Што из крета сваког бије,
 Из обилни што се власи
 Од потреса тајне страс'и
 У расплетни бујни млази
 Заталаси,
 Сакрит' није...
 И не сакри осећаја,
 Већ из грудног испотаја,
 Из увојна косотреса,
 Из осмејка болног теза
 У један се уздах слива:
 „Ох, Делила!“

Те ко потоп од бујице,
 Кад уставу прву свали
 Поплавином бујни вали
 Руши, дере нештедице,
 По уздаси тако први
 У јунака реч поврви:
 „Ох, Делила!
 „Каква ли си пушта била
 „Кад погуби теби војна,
 „Од газански што је врата
 „Одбијао несавлада!
 „Ти се маши копља бојна:
 „Па из грла викну гојна:

„За мнош, жене!
 „Преда мнош је војнов сене!“
 „Те намигнув измичаром,
 „Постиђеним женским каром,
 „Ти завитла, — ја привати; —
 „Ал' како си била дивна
 „У заносу жара кивна:
 „Да те видим још једноме,
 „Слатки гrome,
 „Оруже ти натраг врати:
 „Удри, реко, слобода ти! —
 „Но поруга мога дива
 „Потпала ти беше севу,
 „Те у гњевном разагреву
 „Већ потегну мача сива
 „И заману, —
 „Ал' заману!
 „У заносу и у жару
 „Ја подиђо твом удару,
 „У жестоком, у загрлу,
 „Грудима те диго, врлу, —
 „Обамрлу.
 „Ја подиђо том удару,
 „Ал' од жешћег одудара
 „Од очију, од недара,
 „Оста рана без видара. —
 „Ох, ал' ево што је вида
 „Што је скида!“

У тој речи, испод груди
 Вади свиле комад жути,
 На свили је ситан вез; —
 Тај је везак што замути
 Самсонову бистру свес: —
 Шарен везак њему ниже
 Једно лишче,
 А под лишцем ситно пише
 По комаду жуте свиле:
 „„Довече си у Делиле!“““

Ћ Е Л М А.

III. ЗВЕЗДА ЛИВАНСКА.

(Наставак.)

— Дакле Ћелму! — узвикнух, кад се опружих по триви испод тулипастих дрва крај Махи-Едина, а из дворане нам допираше смех и свирка.

А Махи-Един одпоче:

„Звезде су што нам судбу одређују, и ми покорно погледамо у њихов злаћани пис. Час куцне и гордоме срцу, — и тад је узалуд свако противљење.

„Питај синове медеашке, кака је пре Хабиба била; они ће ти одговорити, да ниједан лептир залуђеније цвет не облеће, но што је она тад алгирску момчадију. Она беше позната са свог несташлука, прослављена својом дивљачношћу. Витка, као пантерска мачка, виткошћу и дражешћу надмашаше све остале Алме. У очима јој још можеш видети плам, којим срца у младих људи сажижаше.

„Далеко одавде, у планинама ливанским, родила се испод зелених кедрових кадиџли-кровова, и израсте вита као и сама мирисна дрва. Више се као мушко но као женско владаше. Она иђаше на коњима с браћом својом у лов на антилопе, а њена њежна рука са озобитом уметношћу гађаше цилитом.

„У то доба дођох из Нубије, и тад видех дивље девојче у свој његовој лепоти, где крај мене пролете, и ја мишљах: смотрих анђела, који с ватреним мачем у светој војни ордама пророковим предњачаше. На скоро умаче из очева врта и побеже са сином некога Емира. А овај је мучаше несмисленом љубоморношћу и затвори је у грозни шумски замак. Једном огледаше измаћи, али је љубавник затече и замахиваше јатаганом на њу; но она му оте оружије и прободе га.

„Од то доба лепршаше се без помоћи, али слободно, кроз живот. Она проигра кроз оазе, пустиње и вароши правоверних чак до мора у Алгир. Она презире сваку свезу, а титра се са срцима као с цвећем, које разчупамо и изгазимо, не удостоив га ни погледа. Освета неког Франка нагони је дубље у унутрашњу Африку, чак до Медеаха, где славну играчицу примише као богињу.

„У светло јој станиште ући, стало је многог од нас имања, радости, разума и памети.

„Но ја се могах слободно увући и извући кроз тапете куће јој; ми не марисмо једно за другог и за то остасмо у миру.

„Ја јој доношах мале припитомљене змије с којима се играше и о њих руке лађаше. По некад играсмо се у ноћи звездама осутој.

„Једном после ваке игре одмараше се на дому крова свога и гледаше без даха у месец. Ја стајох крај ње на решетку наслоњен. Тад доспеше с улице звуци фруле и у ведрој ноћи слише се са мирисом тимијана *) и виновог цвета.

„И Хабиба, ово окорело девојче, што из миле домовине без страха умаче, што првог господара уби, — Хабиба се заплака; заблуђена јој се душа раскрави у сузама, као окорели лед пред јужним ветром.

„Ко свира тако љупко? — упита она, окренув се мени.

„Зар не познајеш Ћелму из Медеаха?

„О, реци ми, ко је он и донеси ми га! — Махи-Едине ти идеш за змијом кроз пукотине и стене — пођи за њим, реци му да за њим жудим. Иди, — похитај, док ме плам нестриљења неје у пепео сажегао.

„О, најлепша жено, а да је нешто црн као ја?

„То бих му опет име на дуваре душе ми, на бокове срца мога записала.

„Добро дакле, зваћу га. Бео је као крин у пољу, — а најлепши је момак алгирски, и тек му је осамнаест година.

„Ја потекох тамо, одкуд звуци ыелмине фруле допираху; на послетку ухватих га за бурнус-кабаницу.

„Ћелмо, гледни око себе! Звезда љубави цвати ти на небу, али ти је не видиш.

„Ја видим само Махи-Едина, цара змијског, који ми засењује изглед, — одговори смешећи се.

„Ал', надам се, не живот; видиш послан сам, да ти разјасним и осветлим: Хабиба је име звезде, коју је твоја фрула очарала! Хајд' са мном.

„Ал' ја не ћу.

„Ћелмо!

„Она је кадра била крв пролити и своје оставити, — реци јој да ја о њој не ћу ништа да знам.

„Она те воли!

„Љубав играчице, — остави ме! Што се лешиш тако уза ме, нудећи ми тако лош еснап?

*) Мирисна биљка.

„А шта ти хоћеш као знак праве љубави?

„Да јој душа ускрсне. Жена без тога, бенгалска је ружа без трња, али и без мириса, дакле и без привлачне силе, и ако неје мање лепа од руже шираске.

„Једној лепоту, другој мирис.

„Само обоје у свези може ме свезати. Ево ти ове туберозе; чашица јој беља је од калифова алабастрова двора, беља од прсију лабудових, а мирис пријатнији но мошус и амбра. Тако мора бити девојче за којим жудим. Реци то Хабиби и подај јој овај цвет — моју чаролију, као камен пробе; он ће у њеној руци увенути!

„Подај јој цвет сам и реци јој уз то хладне речи, које ти падају као бисер с дубока мора, а тврде су и чисте.

„Нека буде, — одговори после маховитог устезања.

„И он пође за мном брзо и одважно.

„На скоро стаја он у чистој анђеоској лепоти на прагу оне одаје, коју иначе само брадати главари или заносни источњаци прекорачише. Страшљиво прелете му поглед преко дивне лепоте, која му се овде указа. Видео си је, Европљанине. Ти знаш како јој усне цвате, како јој очи сјају као блесак сума*) који мудрацима истока светљаше на њихову путу вашем пророку и избавитељу.

„Хабиба неје му чула лака корака: у грозничавом очекивању пала беше у жуте атлас-јастуке дивана, лице у подглавке скривајући. Растурена дуга смеђа коса расула јој се беше низ обли врат. Чињаше се, као да је још једнако узбуђена од фрулиних звукова.

„Ја уступих и навукох завесу пред врата, но кришом гледах у собу и смотрих, на не малу радост, као да је Ћелма са својим строгим основима сувише претерао. Јер као у несвестици пређе га дрхат кад погледа лепо, бољом савладано девојче, а на лицу гораше му признање: „Несам Бог, човек сам!“ — Тубероза испале му из руку.

„Хабиба се подиже, и кад га виде, како очи пред њом беше оборио, извину се јасни уздах с усана јој. Тихим корацима, као да не верује, приступаше Ћелми, час руку на следе очи, а час опет пред очи међући, као да снева. После тога узе златну лампу и светљаше му у лице, пуно сањарије и невиности. Он је погледа, — тад јој клонуше обе руке, лампа из-

*) Звезда што предњачаше царевима казујући им где се родио Христос.

маче јој се из руку.... а укочено око јој беше све једнако на њ управљено, и заносећи се у никад не сневаном усхићењу паде у наслоњачу назад пред сунчевом сјајношћу његове млађане лепоте, као што цвет с петељке пада.

„Хабиба, — шану Ћелма тихо, — ја сам Ћелма из Медеаха. — —

„Он је ухвати за руку и обоје дрктаху кад се погледаше; — нигда не ћу заборавити какав се божанствени израз у цртама хабибиним тада указа.

„Силним чувством обузета одједаред отрже се ода њ. Он се трже зачуђен и поражен.

„Али Хабиба гураше га неколико степени на више до престононе столице под балдахином*); он не могаше њеним живим покретима одолети, и допусти јој да чини што хоће. — Погледом најдубљег узбуђења погледаше она њему и бола пуни уздах вину јој се из прсију, — после пљесну рукама.

„Неколико других одалиска ступи у дворану.

„Сестре, — поче Хабиба и паде на колена раширеним рукама пред престоном столицом, — погледајте овог младића. Сад баш ступи у ову одају. Цвати као бокор белог јасмина; — али немојте се варати, он неје самртан; — посматрајте га из даље, да га ничији дах не повреди; оставите га чистог и божанственог као што је! Допустите да заспи под балдахином. Чим зора заплави нестаће га и ми ћемо место њега наћи као росну, или као бео цвет, као овај овде.

„Хабиба подиже хладну и као снег белу туберозу и притиште је уснама блаженим смешењем, док се међутим девојке пред лепотом Ћелмином поклонише, који, полу занесен са затвореним очима, беше наслонио уморну главу на подглавке.

„Хабиба, којој изгубљено срце у чистоме пламу букћаше, даде неми знак другима и све се уклонише ћутећи, живо узбуђење.

„Ја приступих Ћелми и рекох: Постигао си, о Ћелма, што си желео. Поглед твој узбудио јој је душу; чудо се збило: она плаче, — она пати — спасена је! — —

Махи-Един ћуташе и наслони главо на стабло дрвета. Поглед му изгубио беше ону укоченост, и одушевљење још се титраше у њему.

Овај особени човек, који се са најпрвим непријатељем чо-

*) Небо над престолом (тако веле источњаци).

вечијег рода, змијом, дружи, имађаше срце у прсима, осетљиво за лепо, за нежно и добро.

— Какви сте ви особени песнички створови, — рекох ја после кратког ћутања Махи-Едину. Твоја је прича лепо градиво за песника. Гордост поражена снагом лепоте, понизност пробуђена у услужном срцу. — Хвала ти за то Махи-Едине! Предмет је подобан најлепшем спеву највећег песника на западу — Богу и Бајадери! — Отуд дакле она чезња у Хабибе, што њеној ватреној лепоти врло дражесно доликује.

— Да, она признаје да је преокренута и устрељена ђелмином новином лепотом; она га сматра као ђенија младости и мира, она га обожава као какво више суштаство. Нико се не може од то доба њеном наклоношћу похвалити. Истина још проводи светковине с нама, јер не може живети док Ћелму бар из далека не види; ал' опет њена је игра прошла. Од то доба од како се он ни на којој светковини не појављује, од како је погледа не удостојава, страх ме је да из очајања што не учини.

— Ћелма је нашао девојче, бело и мирисно као и омиљени му цвет.

Дивљи израз опет букну напрасно у Махи-Единову погледу. Раме руком грчевито ми стегнув, мумлаше он:

— Ћелма је дете среће; он нађе туберозу међ девама, и њему се наклони мирисна јој глава. Чуо сам песме, које она ноћу пева, и разумем им говор: љубављу к Ћелми дише свака реч, сваки звук.

Зачуђен погледах краља змијског.

— Смеј се, западњаче, смеј, — продужи он боно, — јер се сунце, месец и звезде смеју. — Уз хабибино срце рањено је и друго, уз њену душу и друга уздише: тамо одагнани на бујну, валовиту пучину заносног уживања пате се и чезну два бедника.

Тако гласаше признање с усијаних усана нубијанина као дивљи поток. На једаред ућута; месец беше потамнео и пурпурна румен чараше исток. Махи-Един скрсти руке на прси и рече: — Не, бежи зависти, бежи мрзости од мојих прсију! На мојој амајлији стоји написано:

Прибери се, срце моје, слабо, уморно,

Буди снажно, јогунасто, буди упорно!

Сипај искре, пали огањ, нек се вије плам —

Ал' ти за то остај кремен, остај тврди кам!

— Светковина је свршена, дан почиње, — да си здраво млади Франче!

Једним скоком неста га међ цбуновима магнолинским; шуштећи саставише се гране над њим.

Ја пак узвикну у јутарњи ваздух:

— О, ви, што вам тропска крв по жилама тече, ја вам се дивим! Ко сте ви, децо сунчева, да вам победа над самим собом за руком испада, и да ви, с радошћу жртве, плам ваших рана сносите, док ми? —

Алијино станиште беше се испразнило. Ја пођох кући. Крај мене јахаше неки од младих ноћних уживача и певаше у зорску румен.

Пресут и претоварен мноштвом доживљених уживања дођох у свој стан.

То ми беше први дан, прва ноћ у Медеаху.

(Наставиће се.)

ОД ШАНЦА ДО ТРОНОШЕ.

Писмо с пута.

(Свршетак.)

Одстојим с народом службу, која је по раније свршена. На „хвалите“ имали смо поучну беседу. Један од млађих духовника узео књигу беседа г. митрополита Михаила и читао нам слово намењено слави празничној. Запињао је и муцао, грешио и бунио се у толикој мери, да не могадијох схватити му смисла. Народ га је гледао и слушао, а ја сам разматрао слику саваотљеву у врху сјајнога кубета, да се не бих огрешио према месту, у коме сам, јер толико бејох љутит и зловољан.

— Како вам се допада слово? Упита ме игуман, кад смо се пењали уз степене што воде на докшат.

— Никако. Одговорим му озбиљно.

— Како то?

— Јер несам ни речи разумео.

— До душе је отац Партеније доста и грешио. Не ваља му посао.

— А ја велим да сте ви грешили, оче игумане, а не он. Настојатељ ме чудно погледи.

— Не мојте ме тако страшно гледати, оче. Ја не говорим ништа до голу истину.

— Па шта ћу му де кад је буква, па не зна ништа?

— Било је вечери доста пред овај празник. Да је свако вече по

једанпут прочитао пред вама и ви га поучили, не би било овог запињања. Ваља проучити беседу, па онда приправан изићи пред народ.

— Све је то тако, мој господине, али го ће и у шуму и у парохију. Бога ми се на две стране не може.

— Кад је на две стране, ја мислим, да је преча црква. Ту излазите пред народ. Ваља вам се чувати, да вас не исмеје. Док можете служити цркву како ваља, служите је; јер боље и никакo него свакојакo. Онако красну беседу нагрдити, то је грех и срамота.

Игуман мало попусти.

— Баш имаш право, а ја трице копам, што браним Партинија. Не ваља вам тај ни у цркви ни у парохији. У напредак ће чатити отац Варнава, који је ваљан и на свашта вредан прегалац. А ја ћу пазити да не излази не приправан.

— Да Бог да; рекнем па се насмејем. И старешина се доста лукаво насмеши и ми се изравнамо.

Кад је прispело ручано доба, одемо у трапезарију и обновљеном глађу одужисмо се јелима од меса и варива. Кад смо рашчечили прасе, напијемо у здравље и звона зазвонише. Отац намесник уведе Цигане с егедама и даирама. Један је био сух и жут, пљосната носа, дебелих усана, малих, живих очију, проседе косе с танким брчићима и не обријан. Други је био у антерији с весом из под пазуха, црно-жуте боје, широких коснатих ноздрва, чупавих, коврцастих длака и без бркова. Стари гурбет ударао је у затегнуту кожу тако бујно и с одушевљењем, да су се хтеле покидати гвоздене жице, што држаху обле колутиће од жутога туча. Другар му је само натенане пратио ту татарску лупу, превлачећи масним гудалом по прљавим и очађавелим жицама сасвим онако без отлучне решљивости. Тужио се на жеђ и кад би му се понудило вина, казао би да је за ракију. Тек пошто је испразнио непуну оканицу, претисне не обријаном брадом своју суху свиралу, заигра сухим, препланулим претима тако хитро и живо, да у мало жице не попуцаше.

После обеда одемо на сабор. Живи тутањ подигао се, па једанпут бруји. Свет се изоблачио — милина ти га погледати. Људи и жене, момчад и девојке, све се то уљудило и у чистим преобукама изгледаху као лабудови. Румени фесови руменише се на мушким главама и таласаху се по живој површини као црвена усколебана река. Једни иђаху горе, други доле. Једни се окупили око свирача, па се хватају у коло и играју. Под хладњацама засела граја, па нагла на вино и дебелу овчевину. Слепци се посадили у крај стаза и богорадећи искаху дара и милостиње.

По гдекоји пригрлио гусле и мамећи им најтужније гласове, певаше побожне песме, пуне чежње и бола, или насићен хладнога вајкања, задрмао гудалом и колутићима па пева Марка и Лазара, Вука и Обилића. Народ се искупио, слуша га, и из признања баца бакрене новчиће у изврнути фес. Колачари разапели шатре, па нуде жуте, медене колачиће, грничари разредили тестије и суде, а кашичари зделе и заструге, гомиле вретена, ступе и сланице. Знанци и пријатељи састају се, здраве се и љубе. Далека им села — не виде се дуж целе године.

— Оженио сам ти пријатељу и мога Влајка... Говоре један другом.

— Ако ће, пријатељу, нека је срећно и дуговечно.

— Па гле кака им је красна снаха — показујући руком на окићену невесту, која прилази к руци — нема 'ваке младе у целој планини.

— Нека хвала Богу и мило ми је... А како ти име, снахо?

— Живана; одговорила би тихо и променљивим гласом убрађена невеста.

— Е па живела мајци. Нек' си жива и здрава, па слушај свекра и свекрву.

Ту се маши у џеп и дарива је покрупним сребрним новцем.

Други се тужи, како га постигло зло. Ударила слаба, па му помреше толики укућани.

— Умре ми бабо, али на пречац; чинио сам и све и сва, али џабе.

— Па, Бог да му душу прости, доста је и живео. Кад је то себе била Карађорђева крајина.

— Сахранио сам га у старом гробљу у крај пут. Дао сам огласити и у цркви и у манастиру.

— Па и заслужио је, пријатељу. Ваљан је био, па ка' честит и умрљо.

— Писао сам за душу му вола, а свога коња поклонио је манастиру, да му чате парастосе.

— Хвала Богу. Он цркви, а вама ће Бог.

— Па сам заклао јунца о даћама. Далеко си ми, пријатељу, па те не могадијох позвати. Хајд'мо под ладњак, да му попијемо коју за покој остареле душе.

И ухвативши се за руке ушли би под сеницу. Од тешке жалости пили би толико, да се једва враћаху кућама. Морали би их водити, где је било стрмо и окомица.

И ја и мој друг би смо прилично накренути. Ишли смо по народу, здравили се, па по гдегде засели на једну на две. Тек

кад је сунце село за планине и народ се проредио — сетисмо се и ми, да нам ваља ићи дома. Једва нађемо пијана кочијаша, те га натерасмо, да преже. Морасмо га молити, док му не обећасмо шарене назувице — није могло ништа бити.

Кад смо сели у кола већ је био мрак. Игуман нам мете у кола још једнога друга. Пуну торбу сира и пецива. А није нам заборавио ни долити чутурицу. Не видесмо уз пут ништа ван таму и помрчину. Кад прођосмо Лозницу, прохте нам се штогод појести. Отворимо торбу и извадимо дебело печено пиле. Кад га стасмо кидати, уверисмо се на нашу велику жалост, да је стари отрцани гигов. Кидасмо и дрпасмо масне батакове, па после с њима преко лотре. Нацврчемо се из шарене чутуре, па се опда нагнемо сваки на своју страну, па увлачећи свеж ваздух мири-саве поћи, зажмурисмо и — заспасмо.

Кад нас пробуди нека лупа и тандрк, осетисмо, да смо на шабачкој калдрми. За четврт сахата би смо сваки у својој соби и бацисмо се на меке душеке.

Сутра пунктум осам бејасмо сваки за својим столом. Кад је ушао президент, ја сам већ зарезао перо, а мој господин колега савијаше плаву хартију за концептовање и полако шмркаше бурмут из округле бурмутице.

Здрав си ми.

Твој

Милорад.

СТУДИЈЕ ИЗ СРПСКИХ НАРОДНИХ ПЕСАМА.

(ЈАВНО ПРЕДАВАЊЕ.)

(Наставак у место свршетка.)

Али бранити „дебело јер“ или „јаћ“; бранити курјуге у мушких и пароке у научењака; бранити оно „старо добро“ време када се још орише песме о славном „Риналдину“ или „како плави зора сјајна“, „како вене сердце моје“ или „како је момче зашло, воденицу прошло, там где с' чује тик, тик, так,“ или бранити умиљан „ландлер“ што га наши стари тако лепо знадоше играти, можда лепше, него што се данас игра „валцер“ и „трамблан“; или бранити ону претерану стару сервилност и понизност која је један корак само од ропства; или бранити слепо веровање у ауторитет без самосталног испитивања; или бранити поштовање, на сирам старих, само за то што су стари, па макар га својим делањем и не заслужили; или бранити кога само браде ради, ако и нема врлина; или бранити у опште старе слабости; — то би,

данас смешно било, и у многоме изгледа тако исто, као кад би човек данас бранио оно доба, када још не беше ни парних кола, ни пароброда; бранити брзину при путовању у оном добу, када се пре поласка на пут јадао отац причестио, па још и тестаменат написао. Тако што тек није вредно да се брани! А зар су вредне слабости, да не кажем грехови, и старе заблуде, да их данас брани млађана снага!

И опет се у многоме и од многих така обрана иште а више пута и с „висине“ заповеда!

Ми видесмо младога Сенковића, где брани слободу, српско име, понос и поштење, видесмо га млађаног, где за врлине својих старих хоће да жртвује и свој живот, па зато држим, да је доста, да се допусти и данашњој младој снази, да и она само врлине својих старих брани сваком приликом, па и животом својим, — а на старе слабости нека забораве и наши стари за љубав њеној младој снази, која им брани врлине!

Ја мислим, да ми није нужно, да сада опет кажем, да је у Сенковићу Иви српска мисао, која му управљаше делом његовим, да је баш с тога прави Србин, а да је сваки онај, у кога нема те српске мисли о обрани старих врлина, туђин, ма се он звао Србином, па ма како лепо знао играти биљара, ма како господски знао курисати, или боље рећи лагати, ма како добро знао пикетирати.

Он је туђин и са српским именом, док год српска мисао, а шњоме и српски дух не овлада њиме.

Студија о обрани старих врлина одвела ме је од јунака Сенковића Иве.

Да се вратим опет к њему!

Сенковић Ива кренуо се на мејдан, пошто је целивао десницу мајци, пошто је оца љубио,

..... у скут и у руку,

„И у земљу где он чизмом стаје“

пошто је измолио опроштаја од старих родитеља речима, које су пуне њежних осећаја:

„Простите ми мили родитељи!“

У први мах изгледа Ива нечовек, где он љуби скут, где љуби земљу, па ма и очин скут био, ма и очина чизма стајала на земљи, што је он љуби.

Ја сам рекао „у први мах;“ јер кад се човек сети, да је тај његов отац за њега био узор поштења и јунаштва, кад му је био оличена врлина у сваком обзиру, онда му се то може у-

писати у безкрајно поштовање, да не кажем обожавање, свога оца као узора, као идеала свога.

И ја бих желео, да су наши досадањи стари тако безкрајно поштовање и љубав заслужили; ја бих желео, да и одјакошњи наши стари својим делима тако безкрајно поштовање и љубав заслуже, јер онда сам само уверен, да ће српство моћи стојати на оном ступњу у колу човечанства, што му га је одредила сама природа, што му и његова прошлост иште!

Кад је Ива победио агу, и кад му је одрубил главу, онда је скинуо са себе своје одело а обукао је агино, да има обележја за своје јунаштво, кад изиђе пред господу, и тако прерушен пође својој кући, својим родитељима. Али у мало што га није главе стала та несрећна мисао његова у којој се огледа нешто мало сујете. Стара мајка његова види га са чардака, где двору језди, и помисли, да је то ага, који је убио Иву, и који сад иде да и њих поубија, да им попали дворе, да им похара све и сва. Кад мајка рече то старцу, скупи седи родитељ сву своју снагу и баци се старој бедевији на рамена, понда појури као слеп за својим сином, и поче га вијати, вичући за њим:

„Стани море аго од Рибника!
 „Ласно ти је погубити дете,
 „Коме нема ни шеснаест љета
 „Ал' од', аго, те погуби старца!“

Крајње очајање, крајње усиљавање, крајња раздраженост заслепила је старца; он не види, да је то његов син, што га вија и који бежи од њега, он не чује глас свога сина, што му се јавља. У неки пут већ је близу био стари мач у стара јунака, да своме рођеном сину одрубил главу, кад се једва дете сети, те баци мртву главу арапову из јанкеса паса, а кад отац то види, он застане, упозна сина, па га пита, грлећи га и љубећи:

„Вала, Иво, моје чедо драго,
 „Који с' баби заменио главу,
 „Свој господи образ осветлао,
 „Свој господи и нашој крајини!
 „Ал' што с' турско руво облачио?
 „Мало бабо душе не огрешо!“

Како је лепа ово студија!

Како нам јасно пред очи изилази сва несрећа, у коју нас баца туђинштина!

(Свршиће се.

П О Д Л И С Т А К.

Друго јавно предавање у Новоме Саду.

У недељу, 8. октобра, беше друго предавање у дворани „код царице Јелисавете.“ Одбор, који приређује та јавна предавања и који је обећао, да ће их сваких четрнаест дана држати, морао их је на неко време због болести и због путовања неких својих чланова прекинути, ал' сада, како тих сметња више нема, надамо се, да ће та предавања учестати, особито кад видимо, како наш свет за такве ствари јако мари и како на та предавања све то више долази.

На том другом предавању прво је говорио Степа Павловић „о карактерима“.

Разложивши најпре шта је то карактер, да је он наиме свесна воља у човека да нешто постојано ради по своме уверењу, не обзирући се ни на какве спољашње сметње, — прешао је на историју света, те је у неколико вештих потеза споменуо примера ради карактер Сократа из грчке и Луција Јунија Брута из римске повеснице. Као узор-карактера, на којег се само можемо угледати, али као слаби људи никада га не можемо достићи — напомену нам Христа спаситеља, који је ради среће људске проповедао истину и ради ње све патње претрпио. Прешавши на српску историју предавач нам изведе пред душу јунака Милоша Обилића, рекавши, да се у његовом духу огледа карактер правог српског витеза, који свој понос знаде спојити са поносом народа српског и дати углед јунацима свију времена. С Обилића пређе предавач на Карађорђа, а од овога на Краљевића Марка, наводећи, да се у Марку огледа управо карактер целог нашег народа, по што је народ наш, певавајући његова дела, сам своја дела и себе самога певао. Показавши тако предавач какова су благодет прави а особито узвишени карактери по човечанство, заврши тиме, да наш народ има лених врлина у себи, само треба да се развију. Неје нам — вели — доста да имамо научених људи него и оплемењених срца и честитих карактера. На карактер треба матере српске децу из малена да навикавају, да их уче да истину говоре, да су смерни али да ником не ласкају нити се удворавају, да поштење и у најмањем делу показују. Синови и кћери српске нека се не понесу како мало што науче, него нека послушају савет старијега и паметнијега. Тако радећи учинићемо да сваки благослов буде у породицама, а отуда у целом народу. Кад се учврсте карактери, нестаће раскоша, сујете, сплетака, неслоге, раздора у народу нашем. Врлине, које су у народу српском још неразвијене, показују да га чека велика будућност, ако само узазна те врлине развити и усавршити. Јер народ, који је преко 400 година био у ропству, па ипак неје омекнуо, него је остао чврст и задр-

жао свој јуначки понос као и пре роштва, заиста се може надати дичној будућности. Као што природа даде чврстину и сјајноћу драгом камену, да блиста на крунама владалаца земаљских, тако српском народу даде постојанство и јуначки понос, да блиста на круни земаљских народа!

Иза Стеве Павловића изађе на говорницу Лаза Костић и рече, да је хтео говорити о „српским јунацима и њиховим женама“, али да се бољем домислио те ће да рече коју у опште „о јунацима и њиховим женама,“ па ће тако доћи и на српске јунаке и њихове жене. То чини с тога, што је већ у самом наслову нека противност појмова, која би могла бити по говорника фатална, ако би која половина у публици казала, да је то тако можда само у српских јунака и у српских жена. Ми ћемо то предавање, кад га доврши, донети у нашем листу, а за сад ћемо само да наведемо главне мисли говорникове. Предавач је рекао од прилике ово: Природа је сваком створу своје дала и услове даљег развијања и напредовања. То се види и у оној природи, што се зове мртва, у камењу, особито пак у постајању кристала. Ал' у живој природи могуће је напредовање само постајањем нових а нестајањем старих облика, тако, да сваки нестанак носи у себи клицу постанка бољег, лепшег, савршенијег облика од пређашњег. Ал' то постајање може бити само тако плодно, ако је облику, који нестаје, извесно, да ће га заменити бољи, ако му је извесно, да ће његовим пропадањем одржати и унапредити живот целом оном роду, у којем и он живи и гине. Да је то закон у свој природи, види се и у нагону животиња. Закон тај: да појединац мора пропасти због напретка целине, огледа се понајобилатије у човеку, само што то постаје у човеку већ свесним, хотимичним пропадањем. Само онај, који је кадар свесно се одрећи каквог добра, које би само његовој личности користило, да тиме унапреди свој род, само је тај заслужио име човека; а ко је кадар дотерати у том одрицању до свесног прегора и самог живота свога, у томе је оличен напредак рода његовог, тај је заслужио, да се назове мучеником рода свога. Ко је пак готов изменити у свако доба животом својим срећу народа свога, ал' донде, док та нуђа не наступи, не бега ни од каке насладе у животу, шта више гледа да их тим јаче исцрпи, тај не ће до душе бити мученик, ал' може бити народни јунак. Тешко је строго поделити те две струке бораца за начело напредовања и слободе; јер има мученика, који се несу одрицали свију наслада живота, па су ипак већи мученици од свију испосника, једноудника и пустињака, н. пр. Исус Христос, који се тужио на Фарисеје, да га грде пијаницом и изелицом.

И мученик и јунак полаже свој живот за бољи живот народа, за бољи живот целог човечанства. И мученик и јунак може ипак налазити

насладе и у свом животу, јер баш тиме му је већа заслуга, кад га принесе на жртву. Ал' највећа је разлика, што мученик влада тим насладама, а у јунака насладе владају њиме. Мученик ће само за то уживати, да се нагледа ништавости свога уживања, ако тиме не добија живот целог народа, или каквог напредног начела, које се тиче целог човечанства; а у тренутку смрти ужива у помисли на величину жртве, што је приноси срећи целине. Елем у мученика је наслада и прегоривање живота у слози, у хармонији, једно друго подржава, једно друго ублажава. Христос и Самарјанка на кладенцу најлепша је појава тог праоблика мученичког.

Са свим друкчије јунак. Јунак у тренуту опасности живота слабо помишља на насладе тог живота, а у тренуту насладе још ће слабије помишљати на опасност. Овде долази питање: у чему налазе јунаци особиту насладу живота? Одговор је: у лепим женама и у добром вину. А за што налазе јунаци толику насладу живота у лепим женама?

Први је задатак јунака залагати свој живот за обрану свог народа, за обрану човечности и човечанства, залагати га у боју јуначком, у боју мушком. Нема појаве, у којој би се мужаство чистије огледало, него што је бој, и нема појаве, која би противнија била начелу женства, него што је бој, него што је ограшје смрти. Па баш за то, што јунак у боју, у прегоривању живота, доспева до вршка мушког начела, баш за то мора на другом крају, у наслади живота, баш за то мора наћи крајњу противност мужаства, мора наћи жену. И то је узрок што су се сви јунаци свију народа и времена после боја најрадије бавили са женама, што су сву своју жестину, која им је преостала од намиривања мржње у крвавом боју, жртвовали мржњиној противници љубави.

Тако јунаци. А како жене? Како су оне предусретале ту љубав јуначку?

Предавач узима у помоћ прво и прво свето писмо и то стари завет па по њему говори, како је Бог створио Адама и како га је кушао, је ли добар јунак, па из његовог ребра створио прамајку нам Еву, а Адам одмах потече, да изгуби сва друга ребра своја, а да добије то једно ребарце. Бог, видивши ту тежњу праоца нашег, забрани и њему и Еви плод знања и плод живота, што беше изникао у сред раја. Тиме је Бог хтео да напомене Адаму, да му се ваља ограничити у сваком уживању живота. Ал' наша прабаба по наговору позмијеног ђавола окуси од забрањена плода, па јој дође, да је тај плод веома слadak, те наговори Адама да га и он окуси. На томе се оснива првенство жене пред мужем у погледу куса, што и сада још влада а и владаће докле се год буде делио живи свет на мушки и женски. Адамово колено осуђено је по томе, да за то пати, што је Адам дуже остао веран божијој забрани

него Ева, а евино колено као да је за то награђено, што му се прабаба приволела ђаволу.

Говорник разлаже, како је јеврејско сваћање божијег суштаства у тој приповеци постанка човека и жене веома чудно. По томе долази као да Бог или није знао, како ће се Ева владати према забрани му, што се не слаже са свезнањем божијим, или да је хтео навести људе на зло, да им покаже своју осветну моћ, што се истина слаже са јеврејским сваћањем, ал' је хришћанском сваћању свемилостивог оца сасвим противно.

Предавач обриче да ће у даљем свом предавању продужити и можда довршити свој предмет и да ће се видети, да кривица евиних кћери зависи од понашања адамових синова.

Кад је Лаза Костић своје предавање свршно, изађе на среду А. Хаџић, јављајући, да му се, као одборнику, пријавио Владимир Јовановић у жељи да неколико речи рече на говор Лазе Костића, па с тога умоли збор да послуша примедбе, које ће да учини.

Владимир Јовановић у лепом и живом свом говору, којег је публика бурним одобравањем попраћила, рекао је у главном: да он не признаје разлике између јунака и мученика, као што је постави Лаза Костић. По њему нема јунака, који неје уједно и мученик, нити мученика, који неје уједно и јунак, само што ваља разликовати морално и физично јунаштво. Ко морални јунак може неко и да не буде физични јунак, а тако исто и физични јунак не мора бити и морални јунак. Ако је моралан јунак мученик у колико нема физичног јунаштва, онда је и физични јунак мученик у колико му недостаје моралног јунаштва. Сасгласност моралног и физичног јунаштва, то је право јунаштво. Представник таког јунаштва је у нас Срба, за оно време кад је живео, Марко Краљевић, а у новије доба Гарибалдија.

Што се жена тиче, разлика, коју је библија поставила, не одговара напретку, којег је учинила историја философије, која је доказала, да је мушка и женска природа у главном једнака.

Лаза Костић у свом одговору на те примедбе позива се на оно, што је казао, да је, истина, веома тешко означити строгу разлику између мученика и јунака, али је он то морао учинити по томе, што је напустио говорити о српским јунацима и њиховим женама, а н. пр. народна песма „о невери љубе Грујичине“ и „о смрти Момчила војводе“ не може се лако друкчије протумачити, него том деобом појма о мученику и јунаку.

У погледу схваћања женске природе обриче, да ће се опширније изјаснити у ком доцнијем предавању.

И тиме се врши овај *intermezzo*, који је у публике на живо допадаће и одобравање наишао.

После тога узе да говори Тоша Недељковић „о доласку Срба у земље, где данас живе.“

Започињући предавање своје спомиње оне народе, који од четвртог века почеше прелазити у Европу и који учинише да се и мирни Словени мораше кретати са својих земаља и пресељавати у разне крајеве. У време те опште сеобе подигну се и Срби из закарпатских предела и почну се спуштати југу, и у седмом веку видимо их, како прелазећи балканске земље, заузимају стална седишта у земљама између Дунава и Саве, Мораве, Шаре планине и јадранског мора.

Кад би од њих пошао на север и исток, нашао би у то време свуда сродна словенска племена, која се настанише по питомим пределима подунавским и по непрегледним равницама закарпатским. Почеше прикупљати своју снагу и подизати силне државе, те кад се на западу поделила верденским уговором царевина Карла великог, видимо по целој источној Европи како се развијају младе и силне државе словенске: више Дунава па све до источног мора шири се велика Моравска; од Моравске близу Цариграда пружа се велика Бугарска, а на једној страни од њих лежи Пољска и Русија, на другој пак српске и хрватске земље. Све су те државе пуне снаге, ал' највише што их уздиже, то је наука хришћанска, коју сви жељно слушају и примају из уста апостола својих Кирила и Метода. Задојено једном истом науком и уједињено једним истим језиком Словенство ведрим лицем погледаше у будућност.

Али у том наиђоше силне околности с поља и порушише или умалише ону величину, која се међу Словенима поче подизати. Уређење државно, које не беше поникло из појмова и обичаја словенских, него пренето у духу суседне Немачке и Византије, морало се растројити, кад наиђоше страни народи, као Мађари и други у сред Словена, и раставише их једно од другог, и кад се једни приклопише западној а други осташе при источној цркви.

Од тог доба осташе јужни Словени растављени од северне своје браће.

Срби живеше у покрајинама, које су заузели на балканском полуострву. Примивши хришћанство и поделивши се у више жупанија, управљали су се сами све дотле, док их Византија 1019. године не покори са свим својој власти и постави им грчке управитеље, почем је пре тога са Бугарском тако исто учинила. Но после двадесет година Срби усташе под Војиславом и ослободише се од грчких господара и започеше на ново самостално живети.

То је у кратком изводу садржај његовог предавања. На послетку изјављује, да је овим хтео да обрати само пажњу на почетак живота српског народа у данашњим земљама, како би се могла и продужити

предавања из српске историје и представити цео живот српског народа у главнијим моментима његовим.

И тиме се сврши друго јавно предавање и публика се разиђе у најбољој вољи.

Други концерат Дим. А. Славјанског.

Поштовачи певачке вештине нашег милог госта приволеше га, да се још једном да чути. То беше 1. октобра о. г. Том приликом отпевао нам је једну баладу и песму из руске опере „аскољдова могила“, (аскољдов гроб) од Верстовскога, једну арију из опере доницетијеве „Фаворите“, скаску из нове руске опере „Рогњеде“ од Сјерова, две руске и две српске народне песме, и то: „Сунце јарко не сијаш једнако“, и „Ој таласи, мили ајте.“ У певању свију тих песама опет се показао као вештак, који уме гласом својим како ваља да влада и да слушаоце своје мило дирне. Ал' највише је раздрагао публику, кад је на захтевање отпевао руску песму: „Миџ жалъ тебѣ, миџ жалъ тебѣ.“ Та ће песма остати у срцима свију слушалаца као мила успомена на његово бављење овде. И српску песму „сунце јарко“ отпевао је тако сетно невесело, да неси могао ни помислити да то Србин не пева: сваки му је гласак такав био као да из српског срца, из српске душе долази.

Брата нашег Руса потпомагали су на том његовом другом концерту: Нина Хофмајстера, која је шњиме један дујет из опере „Дон Пасквала“ морала на бурно захтевање дванут отпевати; Љубица Медаковића, која је концерат од Калкбренера лепо на допадање публике отсвирала; Лаза Костић, који је лепо и баш како ваља казивао своју песничку студију „Самсона и Делилу“, којој почетак у данашњем броју саопштавамо; и уредник овога листа, који је у место Софије Чакрине, која због болести своје неје могла да свира на гласовиру, проучио: „Минадира“, од Лазе Костића, и „Браца Дују“ од Милете (Ј. Јовановића), који се јако допао публици са рефрена: „Доспећемо има кад.“

Наш брат Рус вештак наумио је да обиђе још нека српска места наиме Вуковар, Осек и т. д., па ће после да обиђе и другу своју словенску браћу у Загребу, Љубљани и Златноме Прагу. Ми му од свег срца желимо „сретан пут“ и „да Бог да се опет скоро видели!“

Б И Б Л И О Г Р А Ф И Ј А .*)

Српске књиге.

МИНЕРАЛОГИЈА ЗА НИЖЕ РЕАЛКЕ И ГИМНАЗИЈЕ. Саставио Јосиф Дусл професор шабачке полугимназије. Прегледала и одобрила школска комисија. У Београду, у државној штампарији 1867. На 8-ни, 80. стр. Стоји?

О ХОЛЕРИ, И НАСТАВЛЕЊА ШТА ТРЕБА ЗБОГ ХОЛЕРЕ ЧИНИТИ, да се људи од тога сачувају. У Београду, у државној штампарији 1867. На 8-ни, 36. стр. Стоји?

РАБОТНИЦИ НА МОРУ. Роман Виктора Хига, превео с францускога Ђорђе Поповић. Трећи део. Драмета. У Новом Саду, 1867. Печатња Игњата Фукса. На вел. 8-ни, 169—205. стр. Стоји?

ДРЖАВЕ И ФИНАНСИЈЕ. У Београду, у државној штампарији 1867. На 18-ни, 111. стоји?

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун и веран наслов сваке књиге. У.

С А Д Р Ж А Ј.

Животна топлота. (Уле.). — Самсон и Делила. — Ђелма. (Новела.) (Наставак). — Од Шапца до Трноше. Писмо с пута. (Свршетак.) — Студије из српских народних песама. (Јавно предавање.) (Наставак место свршетка.) — Подлистак: Друго јавно предавање у Новоме Саду. — Други концерт Дим. А. Славјанског. — Библиографија.

Овим бројем улазимо у последњу четврт ове године. С тога умољавамо све оне, којима истиче претплата, да је изволе поновити, а тако исто и дужнике наше, да похитају поплаћати своје дугове.

Претплатни новци шаљу се на благајницу „Матице Српске“ у Нови Сад, а за Србију прима претплату и књижара А. Добровојевића, која ће о томе водити бригу, да наши претплатници у Србији своје листове уредно добијају.

Рекламације нека се шаљу у незапечаћеним писмима.

Издаје: МАТИЦА СРПСКА.

Уређује: А. Хлцић.